

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

РОЗДІЛ II. Позитивне (юридичне) право.

Тема 4. Форма держави. Форма державного правління

Теоретичні питання

1. Поняття та елементи форми держави.
2. Форма державного правління.
Республіка: загальне поняття, особливості різновидів.
3. Форма державного правління.
Монархія: загальне поняття, особливості різновидів.

Термінологічне завдання:

Засвойте визначення таких понять: форма держави, форма державного правління, монархія, республіка.

Практичні завдання:

1. Ознайомтесь із такими нормативно-правовими приписами:
ст. 1, ч. 2 ст. 2, ч. 1 ст. 5 [Конституції України від 28.06.1996 р.](#)
ст. 1 [Конституції Бельгії 1994.](#)
ст. 1 [Конституції Білорусії.](#)
ч. 1 ст. 1 [Конституції Болгарії 1991.](#)
ст. 1 [Конституції Гвінеї 1990.](#)
ч. 3 ст. 1 [Конституції Іспанії 1978.](#)
ст. 1 [Конституції Італії 1947.](#)
ст. 1 [Конституції Марокко 2011.](#)

Визначіть, до яких різновидів держав за різними елементами її форми належать відповідні держави?

Чи існують такі держави, які у своїх конституціях закріплюють положення про недемократичну форм державного режиму? Як Ви вважаєте, з чим це пов'язано? Чи достатньо приписів конституції для повної характеристики різних елементів форми певної держави?

Заповніть таблицю

елементи форми держави	різновиди елементів форми держави	держави, які належать до відповідних різновидів
форма державного правління	республіка	???
	монархія	???
форма державного устрою	унітарна (проста, складна)	???
	федеративна	???
форма державного режиму	демократична	???
	недемократична (авторитарна, тоталітарна)	???

2. Ознайомтесь із наведеними нижче даними та визначте, до яких різновидів форми державного правління належать відповідні держави:

	різновиди форми державного правління	держави, які належать до відповідних різновидів
республіка	парламентська	???
	президентська	???
	змішана	???
монархія	абсолютна	???
	парламентська	???

2.1. Відповідно до конституції **Австралії** глава держави – королева Великобританії, яка здійснює свої повноваження через генерал-губернатора, який призначається нею. Законодавча влада здійснюється парламентом, виконавча – генерал-губернатором. Уряд утворюється із представників партії, що отримала більшість у парламенті. Уряд несе відповідальність перед нижньою палатою федерального парламенту.

2.2. Відповідно до конституції **Бельгії** король – глава держави. Законодавчі повноваження король поділяє з парламентом. Він призначає міністрів, які під керівництвом прем'єр-міністра утворюють уряд (Раду Міністрів). Члени уряду не тільки призначаються, але і звільняються королем, але поряд з цим, уряд повинен користуватися і довір'ям парламенту.

2.3. Відповідно до конституції **Білорусі** главою держави є Президент. Законодавча влада належить Національним зборам, які складаються з двох палат. Президент розпускає палати парламенту у визначених Конституцією випадках, за згодою Палати представників призначає на посаду Прем'єр-міністра, визначає структуру Уряду, призначає на посади та звільняє з них заступників Прем'єр-міністра, міністрів й інших членів Уряду. Президент приймає рішення про відставку Уряду чи його членів і має право головувати на засіданнях Уряду та відмінати його акти. Палата представників може розглядати питання довіри Урядові з ініціативи Прем'єр-міністра. Парламент вправі делегувати Президенту законодавчі повноваження. Уряд у своїй діяльності підзвітний Президентові, відповідальний перед парламентом і складає повноваження перед новообраним Президентом.

2.4. Відповідно до конституції **Греції** Президент обирається парламентом, призначає прем'єр-міністра та за його рекомендацією призначає і відкликає членів уряду. Законодавча влада належить парламенту. Виконавча – здійснюється урядом, який формується з числа членів партії, яка отримала більшість місць у парламенті. Прем'єр-міністром стає лідер цієї партії.

2.5. Відповідно до конституції **Іспанії** главою держави є Король, який здійснює повноваження за погодженням з головою уряду. Законодавча влада належить парламенту – Генеральним Кортесам, які скликаються та розпускаються Королем. Уряд – Раду Міністрів – очолює голова, кандидатуру якого пропонує Король та схвалює парламент. Члени уряду призначаються та звільняються Королем за пропозицією голови уряду. Уряд

відповідальний за свою діяльність перед парламентом. Рішення Короля скріплюються підписом голови Уряду, а за необхідності також підписами відповідних міністрів, які є відповідальними за рішення Короля.

2.6. Відповідно до конституції **Італії** вищим органом законодавчої влади є парламент. Він контролює діяльність уряду. Уряд (Рада Міністрів) – вищий орган виконавчої влади у країні. Главою держави є Президент, який обирається на спільному засіданні двох палат парламенту та може розпустити будь-яку чи обидві палати парламенту. Президент призначає голову і, за його пропозицією, інших членів уряду. Парламент повинен винести вотум довіри уряду (протягом 10 днів після утворення).

2.7. Відповідно до конституції **Німеччини** главою держави є федеральний президент, законодавчий орган парламент складається з двох палат – Бундестагу та Бундесрату. Уряд очолює канцлер, кандидатуру якого пропонує Президент, а обирає Бундестаг. Міністри призначаються та звільняються Президентом за пропозицією канцлера. Повноваження канцлера досить об'ємні у державному апараті Німеччини. Члени уряду відповідальні лише перед канцлером. Контрольні функції по відношенню до уряду має Бундестаг.

2.8. Відповідно до конституції **Оману** главою держави є султан. Султан приймає та затверджує закони. Султан призначає верховних суддів та звільняє їх з посад. Султан головує у Раді Міністрів або призначає Голову Ради Міністрів, головує у спеціалізованих Радах або призначає Голів цих Рад. Рада Міністрів та спеціалізовані ради надають допомогу Султану у здійсненні генеральної політичної лінії держави.

2.9. Відповідно до конституції **Португалії** главою держави є Президент. Він призначає прем'єр-міністра, за пропозицією якого призначає та відсторонює членів уряду. Президент може відправити уряд у відставку. Законодавчу владу здійснює парламент, який контролює діяльність уряду. Уряд Португалії (Рада Міністрів) – вищий орган управління, який формується з представників партій, що мають більшість у парламенті. Уряд відповідальний перед парламентом і президентом.

2.10. Відповідно до конституції **Саудівської Аравії** державну владу королівства утворюють судова влада, виконавча влада, законодавча влада. Призначення суддів, звільнення їх від обов'язків здійснюється за указом короля. Король є головою Ради

міністрів. Своїм указом король призначає заступників голови Ради міністрів та членів Ради міністрів, а також звільняє їх від виконання обов'язків. Король приймає рішення щодо формування та реорганізації Ради міністрів.

2.11. Відповідно до конституції **Словенії** законодавча влада належить парламенту – Державним зборам. Головою держави є Президент, який після консультацій з керівниками парламентських фракцій вносить до Державних зборів кандидатуру Голови Уряду. Голова Уряду обирається Державними зборами, які можуть бути розпущені Президентом. Уряд підзвітний парламенту і складає свої повноваження перед новообраними Державними зборами.

2.12. Відповідно до конституції **Швеції** глава держави - король. Вищим органом державної влади є парламент. Виконавчу владу здійснює уряд (Кабінет Міністрів), який формується при безпосередній участі парламенту та відповідальний перед ним. Парламент має право розпуску уряду.

Творчі завдання:

1. Ознайомтесь із запропонованою науковою статтею [Процюк І. В. Форма держави як категорія правознавства](#) / І. В. Процюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2011. – Вип. 22. – С. 71-85.

Висловіть (письмово у зошиті) свою позицію щодо доцільності виокремлення різними вченими елементів форми держави. Який елемент форми держави, на Вашу думку, є найбільш важливим для її функціонування та характеристики?

Заповніть таблицю

вчені	критерії поділу	різновиди форми держави
Платон
Арістотель
Ціцерон
Ш.Л. Монтеск'є		
Ж.Ж. Руссо
В. С. Петров
Д. А. Керімов
В. Є. Чиркін

2. Ознайомтесь із запропонованою науковою статтею [Процюк І. В. Монархія як особлива форма державного правління](#) / І. В. Процюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2011. – Вип. 22. – С. 71-85.

Висловіть (письмово у зошиті), у чому полягають особливості абсолютної, дуалістичної, обмеженої (конституційної, парламентської) монархій? Як Ви вважаєте, якими факторами зумовлюється існування в сучасному світі абсолютних та обмежених (конституційних, парламентських) монархій? Чи погоджуєтесь Ви із твердженням, що в сучасних умовах монархія є архаїчною формою правління?

Заповніть таблицю

Принципи монархії				
1	2	3		
...	у світі сьогодні існує більше ???	
Європа	Америка	Азія	Африка	Австралія та Океанія
...

Заповніть таблицю

	особливості різновидів монархій	приклади різновидів монархій
абсолютні монархії
дуалістичні монархії
обмежені монархії

Рекомендована література

Базова

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – С. 104-121
2. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права: Навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою). – К.: Атіка, 2008. – С. 31-40
3. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник. – Вид. 10-е, доповнене. – Львів: Край, 2008. – С. 72-76
4. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009, – С. 138-157
5. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 124-144

Допоміжна

1. Бостан С. К. Форма правління незалежної Української держави: етапи розвитку, проблеми, перспективи [Електронний ресурс] / С. К. Бостан // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 103-110. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_2_17.pdf
2. Литвинов О. М. Республіканська форма правління: особливості інтерпретації в сучасних умовах [Електронний ресурс] / О. М. Литвинов // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 607-612. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_1_102.pdf
3. Процюк І. В. Монархія як особлива форма державного правління / І. В. Процюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2011. – Вип. 22. – С. 71-85. – Режим доступу: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/3236/1/Protsyuk_71.pdf
4. Процюк І. В. Форма держави як категорія правознавства [Електронний ресурс] / І. В. Процюк // Проблеми законності. – 2010. – Вип. 112. – С. 13-19. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pz_2010_112_4.pdf
5. Толстенко В. Поняття форми держави як предмет дослідження сучасної теорії держави і права [Електронний ресурс] / В. Толстенко // Юридична Україна. – 2013. – № 9. – С. 8-15. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/urykr_2013_9_4.pdf